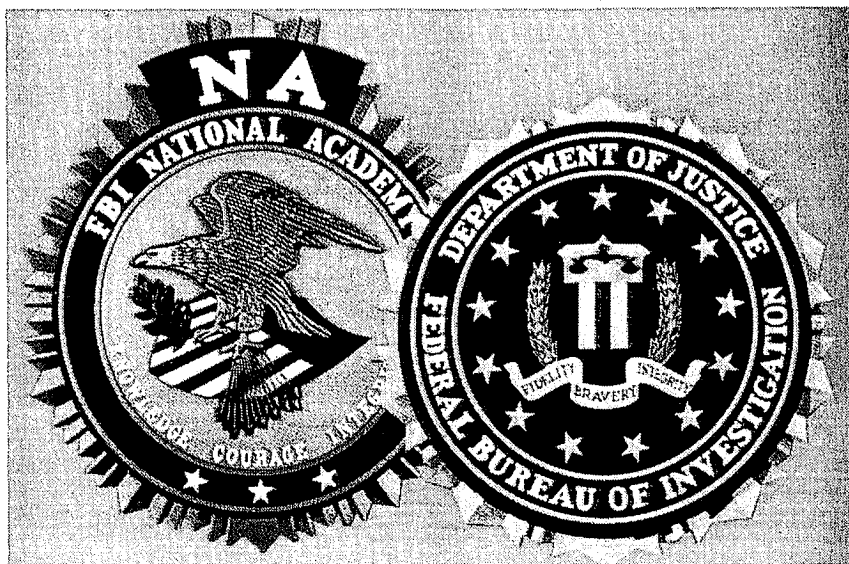

Kan lovens arm blive for lang?

En spændende historie fra det virkelige liv blandt svindlere, politikere og FBI-politiagenter „over there“, fortalt af cand. jur. *John Peter Andersen*, Aalborg, der studerede forfatningsret og amerikansk strafferetspleje og fik nys om „Operation ABSCAM“.

Da senator *Harrison Arlington Williams* fra staten New Jersey den 16. februar 1982 ved en domstol i New York blev idømt 3 års fængsel og en bøde på 50.000 dollars, var det højdepunktet både på en menneskelig tragedie og et juridisk drama. Dommen var det sidste punktum i den guderens nemesis, der havde ramt senatorens liv, og som på forbløffende kort tid havde frataget ham hans høje post i en af verdens mægtigste lovgivende forsamlinger, den amerikanske kongres, og havde forvandlet ham fra en respekteret statsmand til en simpel forbryder – en mand uden rang og ære, nu henvist til at dele hus og rum med de skarere af tyve, mordere og voldtægtsmænd, som det amerikanske retssystem hvert år fejrer ind i fængselsverdenen i den bistre kamp mod et tungt kriminalitetsproblem.

Senator Williams havde været medlem af senatet gennem en årække, som repræsentant for det demokratiske parti. Han havde nydt høje tillidsposter, og han havde siddet i vigtige kommissioner og udvalg med magt og indflydelse over store spørgsmål i det amerikanske samfundsliv. Han havde nydt respekt såvel fra politiske åndsfæller som fra politiske modstandere. På sin magts højeste tinde havde han

plejet omgang med folk, der stod præsidenten nær. Det havde endog heddet sig, at senator Williams selv havde en direkte kontakt til præsidenten.

Alt dette var nu uhjælpeligt tabt. Senator Williams var en udstødt mand. Han havde gjort sig skyldig i den mest foragtelige og utilgivelige forbrydelse, som en indehaver af et offentligt hverv kan begå. Han havde taget imod *bestikkelse*. Han havde solgt sit embede for ussel mammon og sat sin egen gridskhed over sit politiske kald. Han havde også håbet, at alt dette kunne gå upåagtet hen, og at ingen ville opdage noget.

Alt, hvad han havde gjort, havde han omhyggeligt gjort i dølgsmål. Han havde gjort det for fortsat at kunne sole sig i sit embede og nyde den formue, som hans bestikkelsesforretninger skulle have skaffet ham. Som højtstående politiker havde han troet sig sikker mod samfundsmyndighedernes vogtende øje. Han havde troet sig sikker – indtil den skæbnesvangre februardag i 1980, hvor forbundspolitiet var mødt op ved hans dør for at fortælle ham, at han var gået i en sindrig politifælde og nu stod sigtet for alvorlige lovovertrædelser af den forbundsretlige korruptionslovgivning.

Dansen om guldkalven

De grænseløst rige arabiske finansfyrster, *Yassir Habib* og *Abdul Rahman*, der havde lovet senatoren rundhåndet betaling i bytte for politiske tjenester, havde i virkeligheden været *politiets agenter*. Williams havde kompromitteret sig og lovet amerikansk statsborgerskab og favorable regeringskontrakter til sine arabiske velgørere – alt for øjnene af forbundspolitiets hemmelige kameraer, der snurrede i lyset fra stærke lamper, som de arabiske pengemænd forklarede var sat op for at minde dem om deres hjemlands skarpe sol.

Senator Williams var det fornemste bytte i denne fælde. Men han var ikke det eneste. Han fik selskab af en håndfuld medlemmer fra Repræsentanternes Hus, en borgmester fra byen Camden i New Jersey, en skare af embedsmænd samt nogle advokater, der havde gjort det til deres særlige levebrød at bejle til politiske beslutningstagere for at skaffe gunst for deres klienters særinteresser – professionelle lobbyister.

Alle havde de danset om den arabiske guldkalv i håbet om at få del i de bugnende rigdomme. Og alle havde de troet – med den lettro og det selvbedrag, som lette penge trækker med sig – at arabernes amerikanske selskab *Abdul Enterprises* var et ægte og solidt forretningsforetagende med en kontant kapital til dagligdagens udgifter på 500 millioner dollars, deponeret hos den fornemme *Chase Manhattan Bank* i New York.

Årsag og virkning

Altsammen havde det været lampen. Det virkelige foretagende bag *Abdul Enterprises* hed *Operation Abscam*. Det var det amerikanske forbundspolitis mest ambitiøse efterforskningsprojekt i årtier, formentlig den største og mest vidtrækkende agentaktion udført af noget demokratisk land i fredstid og med det sigte at afsløre skjult strafelovskriminalitet. *Abscam* – en bekvem forkortelse for „arabic scam“, arabisk fidusnummer – var et nøgleord, der skulle komme på alles læber og give anledning til hed debat og

bitter strid i hele den amerikanske offentlighed, ligefra menigmand til juridiske eksperter i kriminalret og strafferetspleje.

For de uheldige bestikkelsestager var det nu for sent at håbe på, at listige træk i det politiske trådnat kunne standse den proces, de havde sat igang. Den *udøvende* magt havde dristigt spillet ud mod den *lovgivende* og grebet den sidste på fersk gerning. Nu lå det hele i domstolens hånd.

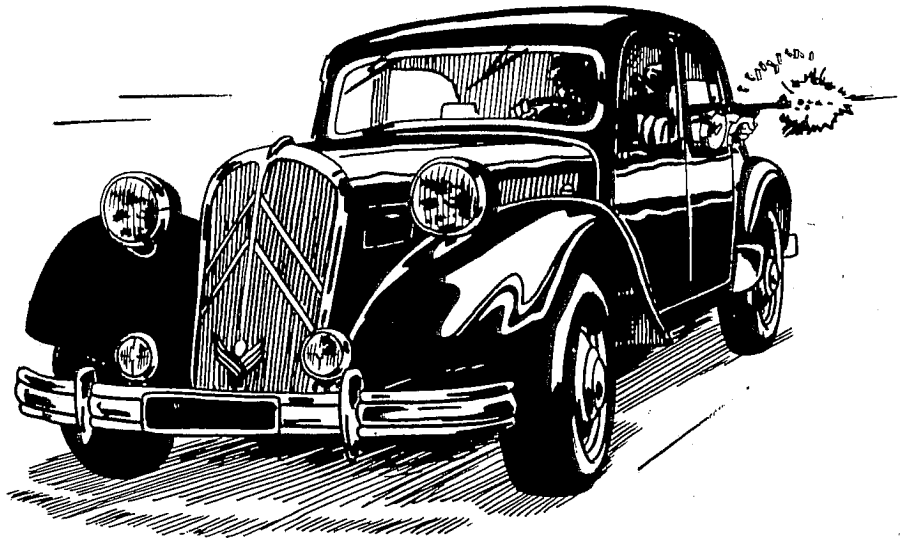
Hvordan var alt dette begyndt? Var det, som nogle kritikere hævdede, et ubesmykket eksempel på forbundspolitiets hensynsløse anvendelse af agent provocateurs til at få ram på diverse politikere og embedsfolk, som af den ene eller anden grund havde lagt sig ud med den siddende administration? Eller var det, som forbundspolitiets egne jurister hævdede, et sammentræf af omstændigheder, der havde ført en ellers ukontroversiel efterforskning ind på det spor, der endte med, at folk, der betragtede sig selv om gode samfundsstøtter, for åbent kamera kom til at afsløre, at de i virkeligheden delte moral med storbygydernes sværme af tyveknegte og plattenslagere, der end ikke holder sig tilbage for at slå den forhutlede gadedigger for hans surt tjente skillinger.

FBI's rolle

Svaret gemmer sig langt tilbage i tiden og ligger i hele den rolle, som det amerikanske forbundspoliti – *The Federal Bureau of Investigation*, i daglig tale FBI – har spillet op gennem århundredet.

Bureauet blev oprettet af præsident Roosevelt i 1908 som et modtræk over for kongressens valne holdning over for præsidentens foranstaltninger mod politisk korrupsion. Men bureauet voksede sig hurtigt ud over denne opgave. En lang række kriminalitetsformer med et hyppigt mellemstatsligt tilsnit kom ind under FBI's vinger lige fra kidnapning – som i det tragiske tilfælde med flyverhelten Charles Lindbergs søn, der blev myrdet af sin bortfører – til de blodige plyndringstogter, som tredivernes Bonnie og Clyde gav sig af med i midtvesten.

En vigtig del af baggrunden for

forbundspolitiets voksende arbejdsbyrde var tyvernes nationale spiritusforbud – indskrevet som en højeste moselov i forfatningen af naive afholdsfolk, der dermed profeterede et ædruelighedens tusindårsrige for de kommende slægter. Det kom til at vare i 13 år, fra 1920 til 1933.

FBI havde ikke selv kompetence på forbudslovgivningens område, men bureauet kom til at mærke de voldsomme dømminger i kriminalitetsbilledet, som spiritusforbuddet førte med sig. Nationens verdslige syndere tørstede nemlig stadigvæk efter drik og munterhed, og professionelle forbrydere i tusindtal lod sig øjeblikkeligt omskole til spritbrændere for at tjene styrtende med formuer på den lukrative efterspørgsel – formuer, der kom til at lægge grunden for de kriminelle syndikater, der 50 år senere skulle føre forbundspolitiet ind på nye metoder i efterforskningen for at skaffe samfundet ret over magt.

Op gennem trediverne skabte forbundspolitiet sig et omdømme som et hæderligt og uangribeligt politikorps, der ikke gik på kompromis med politiarbejdets etiske krav. Dette omdømme skyldtes i høj grad den daværende chef *J. Edgar Hoover*, som dygtigt styrede FBI bort fra de kedelige tildragelser med infiltration af politiske grupper, som bureauet i sine barndomsår var blevet indviklet i.

Brugen af politiagenter

Det var også Hoover, der holdt FBI på afstand af forbudslovgivningen og narkotikalovgivning. Hoover indså tidligt, at disse kriminalitetsområder var umulige at kontrollere uden brug af hemmelige politiagen-

ter, der opererede under dække i selve det kriminelle miljø, og gav sig ud for at være villige deltagere i de ulovlige forretninger. Hoover frygtede, at hvis FBI først gav sig i kast med rollen som agent provocateur, kunne det undergrave hele den politimoral, som han havde sat i højsædet for sit bureau.

Hoover var ikke uden klarsyn her. Den korrupsion, der sidst i 60'erne overtog og tilsidst ødelagde New Yorks specielle efterforskningsenhed mod narkotika, SIU, er et eksempel. Problemet om anvendelse af politiagenter i efterforskningen handler ikke blot om, hvad denne efterforskningsmetode kan betyde for de afslørede gerningsmænd. Det handler også om, hvad agentmetoden gør ved politiet og dets syn på politiarbejdet.

Skønt FBI var kommet til verden som et remedium mod korrupsion, holdt bureauet sig gennem årene på afstand af denne og andre offerløse forbrydelsesformer, der ikke umiddelbart rører sig gennem et forurettet offers anmeldelse til myndighederne. FBI forfulgte i stedet kidnappere, røvere, mordere og professionelle brandstiftere.

Omslaget kom i 60'erne. Nye kriminalpolitiske vinde begyndte at røre på sig, og det gamle velmeritede bureau blev snart trukket ind i stormcentret. Kritikerne anklagede FBI for at gå uden om den såkaldte „white collar crime“ – den hvide flips kriminalitet. Økonomisk kriminalitet begået af andre og højere samfundslag end den gammelkendte uforbederlige vaneforbryder. Snart stemte kongressen i med kritikken, og langsomt – for FBI var nu et stort foretagende med tusindvis af

ansatte – begyndte bureauet at sætte nye kursmærker.

I midten af 70'erne deltog FBI i en række opfindsomme agentaktioner, hvor man oprettede falske hælercentraler for at lokke professionelle tyve og svindlere frem af busken. Disse aktioner var en vigtig forprøve, og de skænkede FBI stor føling med den efterforskningsstrategi, som er nødvendig for at trænge ind på livet af organiserede former for offerløs kriminalitet.

Indenfor en kort årrække fulgte en håndfuld efterforskningsoperationer rettet mod visse dele af fagbevægelsen, der var i hænderne på organiseret kriminalitet, navnlig den italiensk-amerikanske mafia *La Cosa Nostra* – et forhold, der desværre ikke har ændret sig, og som er baggrunden for, at fagbevægelsen i USA ofte associeres med gangster-væsen.

Et klassisk svindelnummer

Sådan lå situationen den dag i 1977, da en ganske særlig begivenhed udløste den række af hændelser, der skulle føre til *Operation Abscam* og kaste nationen ud i målløshed ved synet af kendte politikere på fjernsynsskærmen i færd med at proppe FBI's dollarbundter ned i de skræddersyede lommer, mens de med et bredt grin spurgte deres bestikkere: „Kan man se bulen i jakken?“

Forbundspolitiet havde fået en mand i nettet ved navn *Melwin Weinberg*. Det var en tilsyneladende banal sag om forretningsvindel, just den type kriminalitet, som få år forinden slet ikke havde været betragtet som et strafferetligt anliggende, men som et privatretligt tvistemål, som den forurettede part måtte løse gennem civilt søgsmål.

Weinberg var en professionel svindler, der fra sine tidligste ungdomsår havde tjent til dagen og vejen ved at bedrage sine mere godtroende medmennesker. Han var en ekspert på sit felt, en dreven og snu menneskekender, der havde lært sit fag fra bunden af og beherskede alle svindelkunstens tricks og finesser.

Engang havde han købt et strømpeparti fra en falleret producent og solgt strømperne til morgentravle fabriksarbejdere, der ikke havde tid

til at undersøge varen for mangler – nemlig at strømperne på grund af en fabrikationsfejl var strikket uden fødder. Han havde også solgt falske mineudvindingsrettigheder til naive investorer, der lod sig imponere af de flotte mexicanske notarstempler. Men Weinbergs virkelige talent lå i den såkaldte *Front-End-Scam*.

En *Front-End-Scam* – ordret oversat som facade-bedrageri – er et klassisk svindelnummer, der benytter sig af den kendsgerning, at der i enhver industrination findes et udækket lånebehov – folk, som af den ene eller anden grund ikke kan skaffe sig nødvendig kapital fra de traditionelle finansieringskilder.

Disse folk var Weinbergs målgruppe. Han præsenterede dem for et luksuriøst kontor, som han havde lejet på et kendt forretningsstrøg på Long Island. Han fortalte dem her om det internationale investeringshus, som han repræsenterede – *Londons Investors* med afdelinger i Europa. Han tilbød derpå klienterne – som regel betrængte forretningsfolk, der var i akutte likviditetsvanskeligheder – at formidle et lån fra en oversøisk storbank. Men låneprocéduren var naturligvis ikke gratis.

Weinberg spillede dygtigt på kundens forfængelighed, når han forklarede, at *Londons Investors* var kræsen med sit klientel. De seriøse lånsøgere måtte erlægge et gebyr på små 30.000,00 kroner for at komme med i puljen om den europæiske investeringskapital. Gebyret ville ikke blive tilbagebetalt. Klienten måtte desuden levere eksakte nøgletal om sin forretningsøkonomi, så de europæiske bankfolk kunne bedømme hans kreditværdighed.

Fængsel eller samarbejde

Sådan var modellen, fyrsteligt garneret med prangende kontorfaciliter, guldrandet brevpapir, afhentning af mulige klienter i privatlimousine og en sleben og kyndig betjening af Weinberg selv, den amerikanske repræsentant for dette hovedrige investeringshus med hovedsæde i det aristokratiske London.

Enkel, forførende og uhyre indbringende. For der var ingen oversøiske banker, og der var ingen beredvillig lånekapital, kun en telexma-

skine, hvorigennem Weinberg stod i forbindelse med en håndfuld ligesindede svindlere i Europa, der havde oprettet en papirbank til formålet, og som efter passende tid meldte tilbage, at på grund af de og de omstændigheder – som regel uro på det internationale valutamarked – kunne man desværre ikke imødekomme låneandragendet i denne omgang.

Klientens reaktion på afslaget fulgte et fast mønster. De fleste skammede sig over ikke at være blevet fundet værdige, og de valgte at slikke deres sår og ikke lave for megen ståhej om det tabte honorar. Når alt kom til alt, havde de jo haft chancen og – *business is business*.

Weinberg havde levet højt på dette svindelnummer, indtil en klient en dag havde reageret stik imod den vante psykologiske model og uden videre havde anmeldt *London Investors* til forbundspolitiet. Efter kort tids granskning, lod FBI Weinberg forstå, at han kunne se frem til en længere fængselsstraf. Men, tilføjede man, der var en anden mulighed.

Weinberg kunne gå ind på at arbejde for politiet og hjælpe med at få ram på professionelle svindlere. Med sit personlige kendskab til branchen ville han være den rette mand. Weinberg – tro mod et langt livs princip om for enhver pris at undgå at få pelsen svedet – så ikke anden udvej end at sige ja. Til gengæld ville forbundspolitiet sørge for, at han slap med en betinget dom.

Klientvilla, lystyacht og privatfly

FBI foreslog, at Weinberg skulle tage fat, præcis hvor han slap. Han skulle iscenesætte et nyt investeringsforetagende – men denne gang for at tiltrække mere suspekte lånsøgere i markedet og trænge ind i det kriminelle netværk, der altid er på udkig efter risikovillig kapital til at finansiere diverse ulovligheder, lige fra hæler- og narkotikaforretninger til våbenhandel.

Med denne model og med Weinberg under skarpt opsyn af FBI's agenter, der spillede med i sceneriet, havde forbundspolitiet held til at få opklaret adskillige større forbrydel-

FBI's (The Federal Bureau Of Investigation) hovedkvarter. Foto: M. Seitner.

ser, bl.a. handel med stjålne og forfalskede værdipapirer og svindlerier med falske bankdepositumcertifikater.

Modellen havde gradvist taget den form, at Weinberg og en gruppe af FBI's agenter udgav sig for at repræsentere to arabiske finansfyrster, Yassir Habib og Abdul Rahman, der rådede over udtømmelige oceaner af risikovillig kapital – ophobet i de muslimske lande, hvor koranens renteforbud fik flittige penge til at ligge ørkesløse hen.

Man stiftede et særligt selskab til formålet, *Abdul Enterprises*, og man lavede en særlig aftale med storbanken *Chase Manhattan*, således at banken rutinemæssigt ville bekræfte overfor eventuelle forespørgere, at *Abdul Enterprises* havde deponeret flere hundrede millioner dollars hos banken. FBI deponerede faktisk en million dollars hos banken for at mildne bankens samvittighedskvaler over at spille med i den slags rævestreger.

Abdul Enterprises rådede ikke blot over en eksklusiv villa i Washington, hvortil klienterne kunne indbydes til nærmere samtale. Man havde også en 100 fods lystyacht og et privatfly at vise frem.

Med dette imponerende scenarium gik det hele som smurt. Svind-

lere, dokumentfalsknere, kunsttve og hælere blev lokket til og gik lukt i FBI's fælde. *Abscam* var en succes.

Borgmester til salg

Den afgørende drejning i efterforskningsoperationens sigte kom i oktober 1978. En karrieresvindler ved navn *Rosenberg* foreslog *Abscam*-folkene en række investeringsprojekter for de arabiske millioner. Han foreslog bl.a., at araberne skulle gå ind i casinovirksomhed i Atlantic City i New Jersey.

På grund af New Jerseys særlige lovgivning om spillevirksomhed var der imidlertid et problem. Først måtte man have en særlig tilladelse til at opføre selve casinoet. Derefter måtte man have en særlig tilladelse til at drive casinovirksomhed. Dette dobbelte forhindringsløb gjorde forståeligt nok en investering til et uveligt foretagende. Man måtte forlade sig på, at myndighederne også ville give tilladelse nr. 2, når casinoet stod færdigbygget.

Men, antydede *Rosenberg*, der fandtes en måde, hvorpå man kunne bringe dette usikkerhedsmoment under kontrol. *Weinberg* og FBI's folk spidsede øren. Måden, forklarede *Rosenberg*, gik gennem borgmesteren i Camden, *Angelo Errichetti*. For et passende konsulent-

gebyr ville borgmesteren være parat til at trække i de rigtige tråde og sikre, at *Abdul Enterprises* fik begge de nødvendige tilladelser til at gå ind i casinobranchen.

Rosenbergs udspil satte forbundspolitiet i et dilemma. Hidtil havde *Operation Abscam* handlet om regulær økonomisk kriminalitet. Nu stod man pludselig med en påstand om, at en højstående politiker var villig til at sælge forvaltningsafgørelser for kolde kontanter. Talte *Rosenberg* sandt? Eller var der blot tale om et typisk eksempel på den professionelle fidusmagers iboende trang til at overdrive sin egen betydningsfuldhed?

„Fluen måtte komme til sukkeret“

Svaret på dette spørgsmål var vigtigt. Hele aktionsforløbet, hvor glat det end var gået hidtil, havde stadigvæk karakter af en højst utraditionel agentaktion og var som sådan sårbar for indvendinger om uetisk handlemåde og ulovlig provokation af ikke forud kriminelt indstillede personer. Hvis man nu tog *Rosenberg* på ordet og forsøgte at få borgmester *Errichetti* til at tage imod bestikkelse, kunne man ikke blot komme til at gøre en uskyldig mand uret, men man kunne også sætte FBI's omdømme på spil ved at påtage sig en angribelig rolle som *agent provocateur*.

Det problem, som forbundspolitiet jurister tumlede med på dette punkt, var det samme som forfatterne til de danske lovregler om agentvirksomhed har søgt at løse i Retsplejelovens § 754a nr. 1. Her kræves det, at politiet forud for anvendelsen af agentvirksomhed har en „særlig bestyrket mistanke om, at lovovertrædelsen er ved at blive begået eller forsøgt“.

Amerikansk ret stiller ikke noget formelt krav om mistanke, før man griber til agentvirksomhed. Men spørgsmålet kan alligevel tælle med som et lod i vægtskålen, hvis den tiltalte efterfølgende påberåber sig, at han har været genstand for ulovlig provokation fra politiets side – i amerikansk ret tituleret som „entrapment“.

På den anden side kunne for-

bundspolitiet også dårligt tillade sig at lade en så alvorlig anklage hænge i luften uden at søge afklaret, om der var hold i den eller ej. En passivitet på det punkt kunne i sig selv give anledning til kedelige udlægninger. Man besluttede sig derfor for at følge Rosenbergs udspil op og forsøge at finde ud af, om Errichetti vitterligt gav sig af med den slags forretninger. Borgmesterens ærlighed skulle med andre ord sættes på en prøve.

Forud for mødet med Errichetti gennemgik FBI's strafferetsjurister nøje hele retstilstanden omkring entrapment – ulovlig politiprovokation – med *Abscam*-holdet. Det var ingen let sag at uddrage essensen af en retspraksis, der går helt tilbage til forrige århundredes Amerika og tæller domme i tusindvis – og derefter tilrettelægge en efterforskningsaktion efter dette mål. Entrapment ville det være, hvis politiets folk fremelskede en ikke på forhånd eksisterende beredvilje hos Errichetti til at tage imod bestikkelse, og på det grundlag lagde ham pengene i hånden.

Hvad man ikke skulle bevise var, at Errichetti kunne korrumpes. Man skulle bevise, at han var korrupt. Man skulle bevise, at han var til fals, ikke at han kunne købes. For at styre sikkert fri af retsgrundsetningen om ulovlig provokation måtte man holde sig på afstand og enhver aktiv overtalelsesmanøvre eller noget forsøg på at anspore Errichetti til at begå noget ulovligt. Man kunne udlægge lokkemaden og afvente byttets reaktion, men fluen måtte komme til sukkeret af egen fri vilje.

25.000 dollars i forskud

Den 1. december 1978 mødtes borgmester Errichetti med repræsentanterne for *Abdul Enterprises*. For de ejegode sjæle, der til det sidste havde håbet på den menneskelige naturs retsskaffenhed, blev mødet en dyster oplevelse. For de mere kyniske temperamenter blev mødet en bekræftelse på, at hver mand har sin pris, og at politikere måske ikke sjældent hører til dem, der ligefrem har regnet den ud på forhånd.

„Jeg kan skaffe jer Atlantic City“, forkyndte Errichetti. „Uden mig er I intet, og I kommer ingen vegne. Men

– Jeg kan skaffe jer Atlantic City, uden mig er I intet, sagde borgmester Errichetti til FBI-agenter og modtog for øjnene af det skjulte kamera 25.000 dollars som bestikkelse for at skaffe tilladelse til et spillecasino. Arkivfoto.

hvis I gør det rigtige i denne sag, vil alting falde i hak. Jeg vil være jeres personlige Rabbi“.

For de indviede var dette umiskendeligt bestikkelsens sprog, den særlige eufemiske ordragt, som korruptionens aktører altid svøber om deres gerninger for at få det hele til at tage sig ud som en normal forretningstransaktion, som ingen behøver at skamme sig over. Det er bestikkelsens psykologi, at man kun

ugerne nævner tingene ved rette navn. Man foretrækker at tale om konsulentonorarer, gaver og lånearrangementer.

Efter nogle møder kom det til en fast aftale med Errichetti. For et åbningsgebyr på 25.000 dollars ville han sætte gang i sagen. Han forklarede, at han var i stand til at garantere *Abdul Enterprises* den ønskede casinobevilling, fordi han stod i ledtog med et fremtrædende medlem af

New Jerseys casinokontrollkommission, og gennem ham havde mulighed for at bestemme udfaldet af kommissionens afgørelser.

Den 29. januar 1979 modtog Errichetti det forlangte forskud på 25.000 dollars. Han fik pengene i to kuverter, som han stoppede i lommen for øjnene af forbundspolitiets skjulte kameraer. Errichetti følte sig fuldkommen tryk ved situationen. Han havde ikke den ringeste anelse om, at han i dette øjeblik begik en handling, der var ensbetydende ikke blot med politisk selvmord, men som også ville spolere hans tilværelse og uigenkaldeligt stemple ham som en gangster.

Fordi Errichetti følte sig tryk, ville han også være uforsigtig nok til at lade bolden rulle videre til andre korrupte politikere og embedsfolk. Ved en senere lejlighed gav Errichetti endog en liste til Weinberg med navne på politikere og embedsmænd, som ifølge borgmesteren alle var villige til at sælge tjenester for god betaling. Errichetti tilbød stor-sindet at formidle kontakt til dem alle – mod et passende gebyr naturligvis.

Investeringsforslaget

En af de folk, som Errichetti efter en del tovtækkeri gik med til at præsentere for *Abscam*-gruppen, var *Kenneth MacDonald*, næstformanden i staten New Jerseys casinokontrollkommission. FBI havde lige fra starten af lagt vægt på, at bestikkelsesmodtagerne selv skulle stå frem og tage mod pengene. Det skete ikke kun for at man kunne bevise, at gerningsbeskrivelsen i den forbundsretlige bestikkelseslovgivning faktisk var blevet realiseret, men også for at undgå, at upålidelige mellemmand stak pengene i egen lomme og overfor *Abscam*-folkene foregav, at denne eller hin modtager nu havde fået pengene, selvom vedkommende i virkeligheden aldrig var blevet kontaktet, endside havde tænkt sig at begå noget ulovligt.

Man handlede ud fra den devise, at folk, der var rede til at have med bestikkelse at gøre, nok heller ikke ville have moralske skrumpel over at begå bedrageri. Det holdt stik i Errichettis tilfælde. Den evigt ge-

skæftige borgmester præsenterede *Abscam*-gruppen for en embedsmand ved navn *Noto*, der for en net sum af 50.000 dollars skulle kunne skaffe de arabiske pengemænd statsborgerskab i De Forenede Stater.

Da Errichetti imidlertid troppede op med *Noto*, vidste agenterne med det samme, at der var noget galt. Den mand, som Errichetti præsenterede som *Noto*, svarede ikke til forbundspolitiets signalement. Han viste sig senere at være en skruppelløs advokat, der for god betaling havde ladet sig bevæge til at spille med i forsøget på at bedrage *Abdul Enterprises* for et hurtigt bestikkelsesløb.

Abscam-folkene fik gelinde manøvreret situationen ud på et sidespor uden direkte at anklage Errichetti for gemen svindel. Han var jo trods alt en nyttig kontaktperson med et tilsyneladende indgående kendskab til den politiske underverden.

Det var også Errichetti, der formidlede kontakt til en advokat ved navn *Feinberg*. *Feinberg* var interessant, fordi han repræsenterede senator *Harrison Williams*. *Feinberg* og *Williams* var sammen med to andre mænd interessenter i et stort og ambitiøst titanium-mineprojekt i staten *Virginia*.

Titanium-gruppen foreslog, at *Abdul Enterprises* skulle skyde 100 millioner dollars i mineprojektet. Titanium, forklarede de, var et uhyre

vigtigt og efterspurgt metal, navnlig for den amerikanske militærindustri, der brugte metallet ved konstruktion af U-både.

Atter engang måtte forbundspolitets strateger gå i tænkeboksen. Det kildne spørgsmål var: Hvad var senator *Williams* egentlige rolle i dette forehavende? Hvad kunne begrundes, at han, der hverken sad inde med nogen speciel juridisk ekspertise eller havde gjort noget kapitalindskud, skulle have så stor en bid af kagen, som hele arrangementet lagde op til?

Williams rolle

Svaret var indlysende, selvom de fire titanium-interessenter, tro mod bestikkelsens etikette, taktfuldt havde ladet dette punkt uomtalt. Senator *Williams* var nøglen til de regeringskontrakter, der skulle skaffe afsætning for titanium-projektet. Det var ham, der til syvende og sidst skulle trække i de politiske tråde i *Washington* og sørge for, at hele foretagendet fik det offentlige som aftalepart. Med senatorsens vigtige placering i diverse komiteer og udvalg var han den rette mand til at ekspedere den sag – uden at nogen nogensinde behøvede at få at vide, at han selv var stille deltager i titanium-projektet.

Forbundspolitets jurister spurgte nu sig selv, hvorledes man skulle få *Williams* frem i lyset og bringe ham til for åbent tæppe at vedgå, at dette var planen, og dette var hans rolle. Man forsøgte sig med flere udspil for at afæske ham klare tilkendegivelser, men hver gang veg han udenom og udtalte sig kun i forblommede vendinger, der aldrig ville kunne fælde ham i en straffesag.

Så tog FBI det afgørende skridt. Man lod *Abdul Enterprises* oprette et særligt investeringsselskab, der skulle indtræde som partner i titanium-eventyret og ad den vej kanalisere den enorme finansiering ind i mineprojektet.

De fire titanium-partnere blev stillet i udsigt, at de som led i det færdige arrangement ville blive tildelt en betragtelig aktiepost i investeringsselskabet. Det ville give *Abscam*-holdet et påskud for at forlange klare og utvetydige tilkende-

givelser fra Williams og hans folk om, hvad de hver især havde at tilbyde som modydelse for finansieringen. Williams ville være nødsaget til at lægge kortene på bordet.

„Fortæl hvor indflydelsesrig De er“

Det skete altså den 28. juni 1979. Williams blev præsenteret for Yassir Habib, en af de hovedrige arabere. Rollen blev spillet af en specialuddannet agent. Forud for mødet gav Weinberg senatoren en hastig instruktion om, hvorledes han skulle optræde overfor den arabiske pengemand, og hvorledes Williams skulle præsentere det forestående forretningsprojekt.

Weinbergs korte samtale med Williams skulle senere blive et direkte angrebspunkt for forsvarerne i Williams sag, der hævdede, at Weinberg havde lagt senatoren ord i munden og derved udsat ham for ulovlig provokation – entrapment.

„Fortæl hvor indflydelsesrig De er“, sagde Weinberg til Williams. „Fortæl Habib, hvad de kan gøre for os og fortæl det uden omsvøb. Sig til ham, at uden mig er der ingen handel, jeg er den mand, som kan åbne de rette døre“.

Williams sagde det hele og mere til. Han redegjorde for sin nøgleposition i senatet og sine vigtige forbindelser. Om fornødent var han endog rede til at gå til præsidenten for at vinde hans personlige støtte til det nationalt betydningsfulde titaniumprojekt.

FBI's jurister var ikke længere i tvivl. Senator Williams havde nu stukket foden så langt frem, at han havde overtrådt den forbundsretlige bestikkelseslovgivning. Han havde givet løfter om at bruge sin politiske position i bytte for en aktiepost i et kommercielt foretagende. Kort tid efter tog Williams personligt imod en pakke indeholdende for nominelt 18 millioner dollars ikke-navnede aktier i det arabiske investeringsselskab.

Flere i kølvandet

Williams vej ind i nettet havde været omstændig. Det gik nemmere med andre politikere. Kongresmand *John Jenrette*, medlem af repræsen-

tanternes hus for South Carolina, gik ind på at hjælpe araberne med at få amerikansk statsborgerskab, ifald de en dag måtte forlade deres hjemland på grund af revolutionære begivenheder. Pris: 50.000 dollars.

Men de fleste politikere var vagtsomme og kviede sig ved at modtage pengene i egen hånd. Kongresmand *Richard Kelly* fra Florida – en tidligere dommer – ville ordne arabernes statsborgerskab for 25.000 dollars, men først efter adskillige tilløb, hvor han listigt var gået udenom den varme grød og havde svaret undvigende og henholdende på *Absecon*-holdets udspil. Kelly påstod senere, at han havde taget imod pengene på skrømt som led i sin egen private efterforskning af de fordægtige arabere.

Kongresmand *John Murphy*, der som en undtagelse fra *Absecon*-rutinen, havde modtaget bestikkelsespengene gennem sin advokat, benægtede ved et senere møde overhovedet at have modtaget penge. En enkelt kongresmand, *Larry Pressler*, viste sig at være hæderlig og afslog at modtage penge.

Efter anholdelsen

Da FBI i februar 1982 endelig smed masken og skred til anholdelse af de mange syndere, begyndte et af de mest spændingsmættede slag i amerikansk kriminalhistorie. De tiltalte hævdede at være pure og uskyldige ofre for forbundspolitiets ondsindede manipulationer. De var blevet lokket til at begå en forbrydelse, som de ellers ikke ville have begået.

Det er just det delikate problem, som den danske retsplejelovs § 754b, stk. 1 forsøger at imødegå med kravet om, at agenten ikke „...må bevirke en forøgelse af lovovertrædelsens grovhed eller omfang“.

Det tilsvarende problem i amerikansk ret skal løses efter den dommerskabte grundsætning om entrapment – ulovlig anstiftelse af en forbrydelse fra politiets side. Doktrinen om entrapment går langt tilbage i amerikansk ret og betegner i virkeligheden en helt særegen retsdannelse, der ikke har sin lige i noget land. Den bygger på den gamle engelske dommerskabte ret – „common law“.

Entrapment foreligger, hvor politiet fra starten indgiver gerningsmanden det kriminelle forsæt, og derpå får ham til at omsætte det i gerning. I så fald er udfaldet af en straffesag givet på forhånd. Gerningsmanden må frifindes som ikke skyldig. Den bærende tanke er den, at selve det strafferetlige skyldbegreb ikke tillader, at statsmagten, som lovens og rettens øverste giver og håndhæver, kræver strafansvar pålagt for en handling, som myndighederne selv har fabrikeret.

Læren om entrapment bygger på den helt centrale forestilling om gerningsmandens egen kriminelle forhåndsindstilling – the criminal predisposition. Hvis gerningsmanden uafhængigt af politiet selv havde besluttet sig for forbrydelsen og også på egen hånd ville have begået den – ja, så er det ikke politiets agent, der har frembragt det kriminelle forsæt. Forbrydelsen er fostret i gerningsmandens egen bevidsthed, og handlingen er et udslag af hans eget viljesliv. Der foreligger ikke entrapment.

Selvom forsvarer slog hårdt ned på Weinbergs ulyksalige instruktion til Williams forud for mødet med Habib, havde retten ingen vaskeligheder med at nå til, at der ikke var tale om entrapment. Hele handlingsforløbet – rigt dokumenteret af FBI ved mange videoptagelser – modsagde Williams påstand om, at han ikke selv havde været indstillet på at yde politiske tjenester mod betaling.

Dominoeffekt

Et andet tema i *Absecon*-sagerne var spørgsmålet om rimelig mistanke mod de implicerede forud for de fingerede bestikkelsessituationer. Selvom amerikansk ret som nævnt ikke stiller noget formelt krav om forudgående mistanke, kan det givetvis påvirke det retlige bedømmelse, hvis politiets agenter i virkeligheden har været ude på en såkaldt fiskeekspedition, hvor man på må og få har forsøgt at lokke tilfældige personer ind i en inkriminerende forbryderrolle.

Vilkårlighed i efterforskningen kan være en lige så angribelig affære som vilkårlighed i tiltalepraksis. Et klassisk eksempel er den tæk-

kelige politikvinde, der giver rollen som gade prostitueret for at lokke driftige kunder til og straks skrider til anholdelse, når kunden har erklæret sin utugtige hensigt.

Efter amerikansk ret er det ofte sådan, at både den prostitueredes forhold og prostitutionskundens forhold er strafbart. Det kan give anledning til urkomiske scener, når kunden, som det undertiden har været tilfældet, selv er politiagent på afsøringsmission efter prostituerede.

Men heller ikke påstanden om manglende mistanke i starten og deraf flydende vilkårlighed i efterforskningsoperationen viste sig at være nogen farbar vej for Williams og hans medgerningsmænd.

De spillede nu ud med et tredje anbringende. Det var problemet om de anvendte agenter. Der var for det første Weinberg selv, der jo havde spillet en helt central rolle for operationen. Når alt kom til alt, var han jo i virkeligheden en notorisk svindler,

der var gået ind på at arbejde for forbundspolitiet for at redde sit eget skind, ikke af ædle retshåndhævelsesmotiver. For det andet var der spørgsmålet om de uafvidende mellemmande – de mellemmande, der som f.eks. borgmester Errichetti havde ladet historien om de løstsiddende arabermillioner vandre videre til andre interesserede. Disse mellemmande havde ret beset gået politiets ærinde uden at vide det. Måtte man da i realiteten ikke betragte dem som en slags politiagenter med den virkning, at deres handlemåde måtte bedømmes efter den målestok, som gjaldt for politiets egne handlinger?

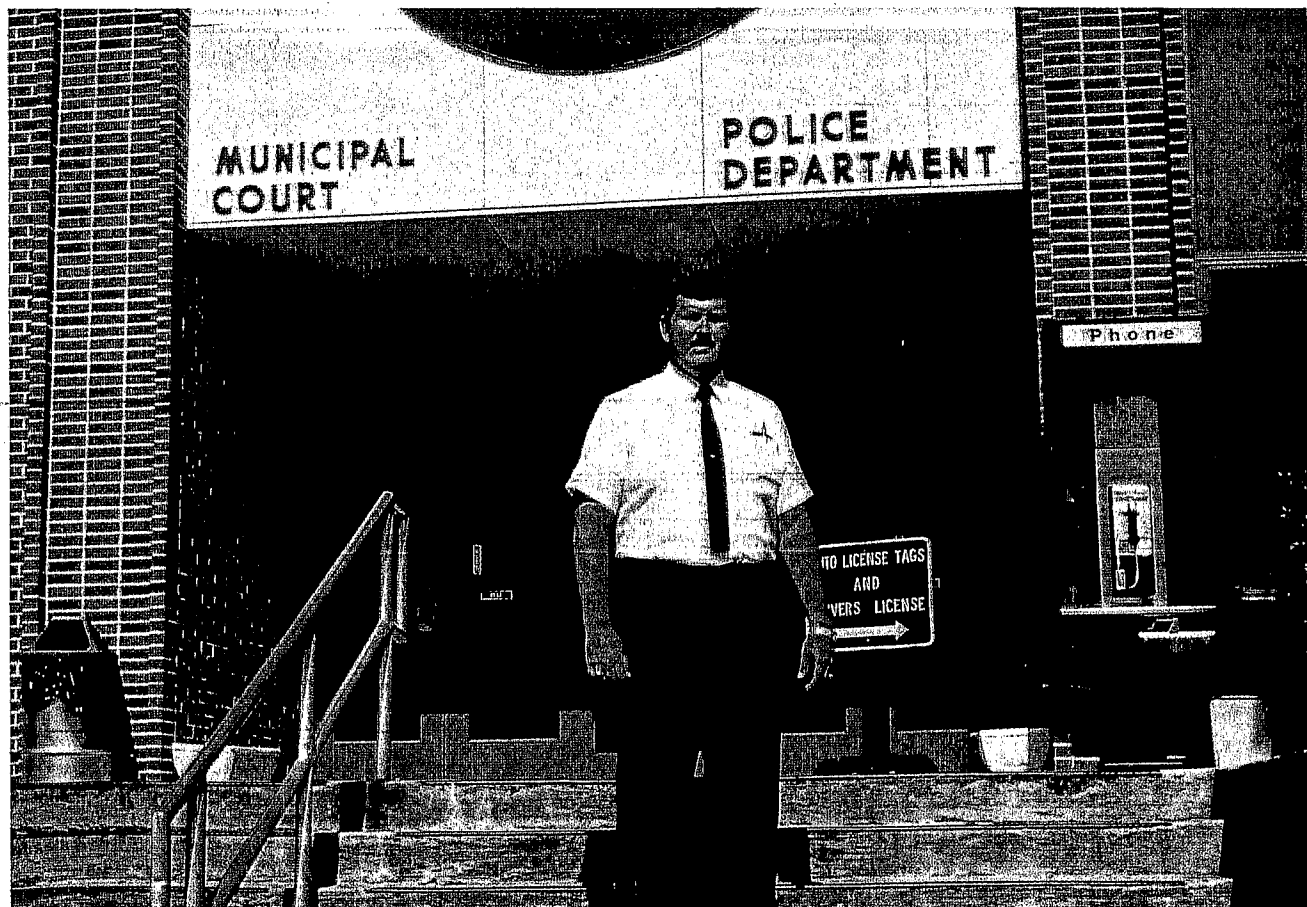
Kunne det godtages, at forbundspolitiet blot skød de kritisable handlemåder fra sig ved at udløse en dominoeffekt gennem en serie lyssky mellemmande, der måske foretog sig ting, som aldrig ville kunne accepteres under politiets eget ansvarsområde?

Retten lod sig ikke overbevise af tankegangen. Selv om Errichetti og andre mellemmande givetvis havde været særdeles aktive for at formidle kontakt til nye bestikkelses-kandidater – det var udsigten til en mellemmandskommission, der trak – og dermed teoretisk set kunne have gjort brug af overtalelsesmidler, der ville være ensbetydende med ulovlig provokation, såfremt det var politiet selv, der havde anvendt dem, så kunne forbundspolitiet ikke hæfte for disse mellemmands adfærd. De havde handlet som det de var, kriminelle aktører.

Selvom Weinbergs handlemåde på forskellig vis gav anledning til kritik, havde han dog ikke forført nogen til at tage imod bestikkelse.

Forfatningens artikel 5

Nu var der kun en sidste mulighed tilbage, der kunne frelse de tiltalte for strafansvar. Det var den amerikanske forbundsforfatnings artikel

Amerikansk ret stiller ikke noget formelt krav om mistanke, før man griber til agentvirksomhed.

Arkivfoto.

5. Den skænker enhver tiltalt i en straffesag en grundliggende ret til retfærdig retspleje – due process of law.

Forfatningskravet i artikel 5 er en retfærdighedens øverste general-klausul. På baggrund af en lang og omfattende retspraksis omfatter den snart sagt ethvert anliggende mellem myndighed og borger. Den berømte sag *Roe versus Wade* fra 1973, hvor den amerikanske forbundshøjesteret underkendte et lovforbud mod svangerskabsafbrydelse, blev afgjort på kravet om retfærdig retspleje – hvorved altså retten til svangerskabsafbrydelse ved en fortolkning blev gjort til en forfatningsmæssig rettighed på linie med andre traditionelle frihedsrettigheder (forbundshøjesteretten har for ikke længe siden igen ændret kurs i spørgsmålet om abort). Da Williams og enkelte andre påberåbte sig denne sidste retningsplanke, var det i virkeligheden det samme som at sige, at forbundsregeringen, repræsenteret ved FBI, havde gjort brug af totalitære og frihedskrænkende metoder i efterforskningsarbejdet. Statsmagten havde krænket det ukrænkelige livsområde, som forfatningen gennem artikel 5 havde til sikret det enkelte menneske, som et fredet reservat hinsides enhver indblanding fra et nidkært og kontrollystent regeringsapparat.

Statsmagten havde ladet sine agenter udsætte de tiltalte for en moralsk integritetsprøve for at se, om de kunne forledes til at tage imod bestikkelse. Overfor en så oprørende og forkastelig fremfærd måtte udfaldet af prøven fortælle sig som værende helt underordnet, sagde de tiltalte.

Ingen krænkelser

Påstanden om, at politiets efterforskning kunne komme så langt ud, at den kom på kollisionskurs med kravet om retfærdig retspleje, var ikke grebet ud af den blå luft. Tanken havde været luftet i et par af de store agentsager fra 70'erne. Forbundshøjesteretten havde dengang godkendt princippet, men ikke anvendt det.

Det havde derimod en afgørelse fra en forbundsdomstol i 1978, den me-

get omtalte *Twigg*-sag. Her gik de tiltalte pure fri for alvorlige overtrædelser af narkotikalovgivningen – ikke fordi de var blevet ulovligt anstiftet af politiet, de havde tværtimod været fuldt indstillet på forbrydelsen – men fordi politiet havde forsynet dem med laboratorieudstyr og råmaterialer til fremstilling af amphetamin, som de bagefter var blevet tiltalt for at have fremstillet.

Spørgsmålet var, om en lignende tankegang kunne bære igennem i *Abscam*. En enkelt afgørelse svarede bekræftende, men den blev senere omstødt ved appel fra anklagemyndigheden. Det var sagen mod kongresmand Kelly.

Den første retsinstans mente, at forbundspolitiet havde krænket forfatningens artikel 5, fordi udgangsmistanke mod Kelly havde været alt for svævende, og fordi hans holdning under de indledende forhand-

linger havde kunnet udlægges som et afslag på at tage imod bestikkelse. FBI burde da øjeblikkeligt have sagt fra og undladt at udsætte ham for yderligere fristelser.

Senator Williams anbringende om retfærdig retspleje støttede sig på til Weinbergs optræden forud for mødet med Habib. Men retten fandt ikke, at denne enkeltscene var graverende nok til at underkende hele efterforskningsaktionen mod Williams som stridende mod forfatningen.

Williams lancerede desuden det argument, at det bestikkelsesbeløb, som *Abscam*-holdet havde stillet ham i udsigt – aktieposten til 18 millioner dollars – var så stort, at det var ensbetydende med en utilbørlig fristelse. Heller ikke denne påstand fandt nåde.

Det er gammel lærdom i amerikansk strafferetsteori, at offentlige personer ikke kan undskylde sig

med, at de bukkede under for en overvældende fristelse – det er nu engang bestillingens erhvervsrisiko. Den, der har et embede, må også vide at modgå snigløb mod dets rette førelse.

Anklager om politistatsmetoder

Da det færdige regnskab var gjort op, havde *Abscam* ført til, at 25 personer var blevet strafforfulgt – højstående politikere, embedsmænd og advokater og slebne karrieresvindlere. At disse folk just tilhørte det samfundslag, som 60'ernes skarptungede kritikere havde anklaget FBI for at frede, fik imidlertid ikke kritikken til at forstumme.

Nu blev bureauet istedet anklaget for at bruge politistatsmetoder i opklaringsarbejdet. FBI slog ud med hænderne og sagde, at hvis man ville målet, måtte man også ville midlerne. Uden opfindsomme agentaktioner som *Abscam* ville den usynlige økonomiske kriminalitet stort set være urørlig. Selv med sådanne metoder var det svært nok at få deltagerne frem i lyset.

Som i 60'erne stemte kongressen også denne gang i med kritikken. Man nedsatte fluks en dyr kommission til at kulegrave hele affæren. Den færdige rapport på 800 sider, der bygger på omfattende høringer og vidneudsagn og et dokumentationsmateriale på over 20.000 sider, frikender i hovedsagen FBI for de misligheder, som kritikerne skød bureauet i skoene.

Al tale om ulovlig provokation og efterforskningsmanøvrer i strid med forfatningen kendes for ubeføjet. Men rapporten fejler ikke den beretigede kritik ind under tæppet. Med det meget store antal personer, der kom til at vide besked med *Abscam*, efterhånden som operationen skred frem – efterforskere, planlæggere og politijurister – var det vel uundgåeligt, at lækager måtte forekomme. I hvert fald vidste visse dele af pressen besked med hele historien umiddelbart forinden *Abscams* afslutning.

Den dag FBI dukkede op for at anholde Williams ved hans egen gadedør, var et fjernsynshold på stedet for at forevige den sensationelle scene –

med hemmelige kameraer naturligvis, for pressen har gennem årtier været fuldt fortrolig med infiltrationskunst, når det gjaldt en god historie.

Der var også en anløben meddelelse, der ad omveje havde fået nys om *Abscam*, og som stjal modellen til at begå private bedragerier mod godtroende forretningsfolk. De anmeldte sagen til forbundspolitiet, men FBI undlod at gribe ind for ikke at prisgive den igangværende aktion. Så længe bedrageren fik lov til at operere uhindret, ville han i det mindste holde tand for tunge. Men prisen var altså, at forbrydelser mod uskyldige trediemænd fik lov til at finde sted. FBI blev skarpt kritiseret for sin beslutning på det punkt.

Balancegang mellem to ekstremer

Det problem, som *Abscam* illustrerer, er i virkeligheden ganske enkelt. På den ene side truer faren for den ukontrollerede statsmagt, der – fordi den har vokset sig ud over samfundsborgernes kontrol – i virkeligheden tvinger dem til at affinde sig med et tyranni. På den anden side truer faren for den ukontrollerede kriminalitet, der – fordi den har vokset sig ud over samfundsborgernes kontrol – i virkeligheden tvinger dem til at affinde sig med et tyranni.

Begge ekstremer har deres advokater, der vil fortælle os, at betænkelighederne ved agentmetoden er overdrevne, eller at kriminalitetsproblemet i grunden ikke er så alvorligt. Man bør lytte til sådanne røster, men man bør lytte med kritisk sans.

I de lande, hvor demokratiet kun er en udvortes skal om en magtelites diktatur, er agenter og infiltratorer et fast remedium til at holde befolkningen i skak og gribe politiske afvigere i opløbet. Det er ganske rigtigt ikke agenterne, der skaber diktaturet. Men uden dem ville dets greb om befolkningen være svækket.

Omvendt var det i det gamle England en fast doktrin, at de borgerlige frihedsrettigheder ikke kunne overleve i et samfund med så meget som ét organiseret politivæsen. På denne overspændte retsids trivedes til gengæld forbrydervæsenet i bedste vel-

gående. I begyndelsen af forrige århundrede oversvømmede kriminaliteten London så fuldstændigt, at man i flere områder af byen knapt kunne bevæge sig rundt ved højlys dag uden at blive udplyndret og måske slået ihjel.

Den balanceakt, der til syvende og sidst er nødvendig for at lægge skelstenen mellem menneskelig frihedsret og samfundsmaskinens kontrol, beror på etiske overvejelser. Men også etiske overvejelser lever i en verden af kendsgerninger.

Måske har ideerne om humanisme og oplysthed i strafferetsplejen, og disse ideers stadige forkuelse i en ubarmhjertig virkelighed, sløvet vores sans for disse kendsgerninger eller skærpet vores modvilje mod at se dem åbent i øjnene. Måske har tilvænningen til en stedse stigning i kriminalitetsbilledet gjort det nemt at betragte kriminaliteten som en statistisk foreteelse og glemme dens brutale realiteter – de dybe og varige skadesvirkninger for de mennesker, der bliver dens ofre.

Farligst er vel tilvænningen, når den svækker vor forsvarsvilje og får os til at lukke øjnene for de problemer, som vi ikke magter at løse.

Oprydning har en pris

Abscam – med hele sit kontroversielle tilsnit – er et talende vidnesbyrd om, at lovens arm kan vokse med sin opgave. Der kan ryddes op, men oprydningen har en pris. Ingen kan vurdere denne pris med absolut nøjagtighed. Det er måske meget at betale millioner for at få ram på en håndfuld korrupte politikere. Men måske er prisen lav i sammenligning med den uhæderlighed, som disse mænds uhindrede virke forplanter i det menneskelige samkvem.

Lov og ret er en investering, der løber på lang sigt. Gevinsten er ikke blot den enkelte aflørede forbryder. Den virkelige gevinst skal findes i respekten for de menneskelige og samfundsmæssige værdier, som holdes i hævd gennem en virksom retshåndhævelse og som bestyrkes hver gang retshåndhævelsen får ret over uretten – værdier, som uden retshåndhævelse er dømt til at forvitte og tilsidst gå til grunde. □